

HELLER, Monica; MCELHINNY, Bonnie (2017).
Language, capitalism, colonialism: Toward a critical history.
Toronto: University of Toronto Press. 260 p.

Aquest llibre de Monica Heller i Bonnie McElhinny és una lectura de referència per a totes les persones interessades en la relació del llenguatge amb els processos de diferenciació social i la desigualtat social. No es tracta únicament d'un llibre excel·lent per la seva contribució als estudis del llenguatge. Es tracta d'un text ambiciós perquè es marca com a objectiu desconstruir de forma crítica, des d'una perspectiva històrica, els estudis moderns del llenguatge i la societat.

L'argument conductor és un relat sobre com les idees del llenguatge tenen un paper central en la consecució de la diferència social i la desigualtat social. El seu punt de partida se situa al present però es projecta cap al futur. Les autores afirmen buscar maneres d'entendre el que està passant al nostre voltant per desenvolupar les eines que es necessiten per contribuir al fet que el nostre món sigui més equitatiu i, per tant, més segur.

El llibre està dividit en un capítol introductor i tres grans seccions: «Language, intimacy, and empire», «The contradictions of language in industrial capitalism» i «Brave new worlds: language as technology, language as technique». Fer una revisió d'aquest llibre en unes poques pàgines és una feina més que complicada. Per aquest motiu, faré èmfasi només en els temes que m'han semblat especialment rellevants.

Monica Heller no és només una referència en el terreny de la sociolingüística global. El seu treball ha estat, des de finals de la dècada dels noranta, molt influent en la sociolingüística catalana. El seu interès per l'estudi del bilingüisme i del *code-switching* ha fet que sigui una de les referències més importants dels sociolingüistes d'aquest país. Heller és una lectura obligada. Per això considero molt important la feina de reflexió que fan les dues autores sobre el reconeixement de la subjectivitat i de la importància de les trajectòries personals en la recerca:

Our field (any field) will never be neutral or objective, but it may be more equitable when a wider range of voices are included, and when we work on the systemic forms of exclusion that have led to the centring of certain kinds of people, and thus kinds of questions.

We are white and able to speak English, and we are working at a major Canadian research university, so we can be understood to be of the centre. At the same time, our biographies each mark certain fragilities in those central positions, and positions in some kinds of powerful peripheries as well. (p. xvi)

Heller i McElhinny descriuen les seves històries particulars, des dels seus orígens familiars fins a la forma com van arribar al seu present com a investigadores. Ho fan d'una manera íntima, oberta, que fa pensar en una mena de confessió. Personalment, valoro aquest exercici de reflexió, que ja va fer Heller en altres obres (1999 i 2002), perquè pot ser molt rellevant per als joves investigadors. Jo, com molts d'altres, vaig arrossegat l'obsessió de la subjectivitat durant molt de temps, sense reconèixer que la recerca que feia la feia, en part, per buscar respostes a les preguntes que tenia sobre la meua pròpia identitat i les meves pràctiques lingüístiques.

Encara ara veig molts joves estudiants de doctorat i màster que carreguen com un patiment aquesta necessitat d'objectivitat. Encara que hagin acceptat fer un treball de tipus qualitatiu, perceben que reconèixer el seu interès de recerca com una qüestió personal, a més de científica, en certa manera treu valor a la seva feina. Per això és important la manera com Heller i McElhinny desconstrueixen aquesta pretensió de neutralitat, però fent una revisió històrica i crítica.

Our work is constructed around the question of what language has to do with social difference and social inequality. This, centrally, is what this book is about. Once again, not for the first time in history, language is coming to the fore in struggles for power. People are attentive to how you speak and how you look, regimenting your body and your tongue in all kinds of ways, from the hyper-institutional to the everyday. You can be refused asylum, arrested, or yelled at while trying to pay for your purchases at the supermarket. Muslims are accused daily of being «terrorist» in North America and Europe, elected female official are greeted with chants of «lock her up», and swastikas are spray-painted on doors and windshields. Again. (p. xv)

Amb un paràgraf com aquest, suficientment incendiari per portar-nos al nostre present, Heller i McElhinny ens inviten a comprendre fins a quin punt les forces econòmiques, en gran part producte de la història de colonització, tenen un impacte en la realitat global. Se centren, especialment, en el capitalisme i en les conseqüències que té sobre les pràctiques socials. Les autores examinen com el capitalisme i el colonialisme, treballant junts com un sistema mundial desigual i canviant, han mobilitzat el llenguatge en la producció de la desigualtat i les diferències socials.

Llegint aquest llibre ens adonem que els estudis del llenguatge són la conseqüència històrica de fets tan importants com l'emergència del comunisme, del nazisme, de les grans guerres i de la Guerra Freda. Podem entendre, per exemple, com els estructuralistes com Jakobson van esforçar-se per entendre el llenguatge com un sistema independent del seu context, com una forma de trencar amb les teories que establien força relació entre les llengües i les identitats. O les llengües i les capacitats d'entendre i comprendre el món. El llibre es pot llegir com un llibre de lingüística però també d'història. De sociologia però també de filosofia. Es pot llegir també com una mena de novel·la, moltes vegades amb comentaris amb molt sentit de l'humor, que se situa en diferents espais i moments històrics on els lingüistes no són únicament persones

tancades en un despatx universitari o descrivint antropològicament els seus terrenys. Heller i McElhinny ens transmeten la part més humana dels investigadors, en la qual les migracions, les persecucions per les ideologies i les posicions polítiques van portar conseqüències tangibles.

Per posar un exemple, en el capítol 6 (de la tercera part del llibre), «The Cold War: surveillance, structuralism, and security», les autores narren com l'FBI va perseguir diversos lingüistes simplement pels seus orígens o les seves inquietuds de recerca. Em va cridar especialment l'atenció un passatge en el qual es relata com dos importants lingüistes van ser eliminats del panorama científic per defensar els drets de les minories. Es refereix a Melville Jacobs i Morris Swadesh. Ambdós eren perseguits per l'FBI, sospitosos de comunistes, però Swadesh, com molts d'altres, que estava en una posició laboral precària, va perdre la feina. Swadesh era un professor que treballava amb contractes anuals al City College de Nova York. L'any 1949 li van notificar de sobte que no seria recontractat, malgrat la recomanació unànime del comitè de designació de departaments, aparentment perquè va utilitzar el temps de classe per debatre tant el racisme del campus com l'atac que havia patit un antropòleg d'una altra universitat perquè es deia que era un simpatitzant comunista. Ell va argumentar que aquesta era una flagrant violació de la llibertat acadèmica i una mostra d'antisemitisme. Heller i McElhinny expliquen que, tot i que Swadesh va sol·licitar el suport dels seus col·legues, pocs li van fer costat. Igual que molts antropòlegs perseguits, va acabar abandonant els Estats Units i es va traslladar a Mèxic el 1956. Va ensenyar a l'Escola Nacional d'Antropologia i Història (ENAH), i va viure a la ciutat de Mèxic durant la resta de la seva vida (p. 166).

Com deia, aquesta part del llibre em va tocar especialment. En primer lloc, perquè demostra que països com Mèxic no solament són països d'emigrants, sinó també llocs que han rebut moltes persones exiliades i perseguides. Però, com ho podem veure, marxar dels Estats Units, i també d'Europa, és una mena d'enterrament científic. És a dir, tot i que aquest llibre és un clar reclam als processos de colonialisme, veiem que el coneixement que es produeix fora dels països que podríem anomenar de «colònies» és desconegut. Swadesh va partir a Mèxic per sobreviure i segurament va ser brillant a l'ENAH de Mèxic, però desconegut. Com molts i moltes d'altres.

També em va cridar l'atenció aquest passatge perquè mostra la situació en què vivim els investigadors i professors que encara treballem en precarietat. Se'ns exigeix productivitat, seguint els paràmetres de les editorials privades, que, per descomptat, són totes en anglès. Aquesta situació afecta principalment les nostres companyes, que han de lluitar en una societat patriarcal que les pressiona encara més i les obliga a triar entre ser mares i ser professionals.

Però la precarietat també està relacionada amb les pràctiques endogàmiques de la universitat, que continua privilegiant les classes dominants, convocant a falsos concursos places públiques de professor amb candidats prèviament seleccionats. Aquestes pràctiques, profundament arrelades a les universitats espanyoles, i potser europees, fan quasi impossible la presència de professionals que vinguin de les perifèries d'aquestes xarxes, com poden ser les persones d'origen estranger o de minories racials.

I finalment, aquest passatge ens parla del silenci de les ciències socials, autoanomenades *crítiques*, davant als excessos de l'Estat espanyol. Perquè no cal anar a la Guerra Freda per veure com se silencien veus. Valtònyc i Pablo Hasél, dos rapers, estan tenint sentències fermes de presó per cantar contra la Corona espanyola. Altres artistes també estan sent «investigats». Ja fa més d'un any que deu polítics catalans estan presos de forma preventiva. El llibre de la Monica i la Bonnie (permeteu l'atreviment), fent un viatge al passat, m'ha tornat de cop al present. I no he evitat sentir calfreds pel silenci. Silenci que, de manera urgent, hauríem de començar a trencar des d'alguna part. Per què no des de la sociolingüística?

Víctor CORONA
Universitat de Lleida

BIBLIOGRAFIA DE REFERÈNCIA

- HELLER, M. (1999). *Linguistic minorities and modernity: A sociolinguistic ethnography*. Londres: Longman.
- (2002). *Eléments d'une sociolinguistique critique*. París: Didier.